

АНЂЕЛКО АНУШИЋ

ЖЕНА ОД СВОГА ЗАКОНА

Не знам колико би шљепера требало па да стане све оно што сам досад брала и набрала, сабирала и трпала, радећи за надницу по туђим њивама и пољима, воћњацима и виноградима. Колики би то извоз био, девизни прилив за земљу, од убира једне обездомљенице!

По жези и облаковини, понекад и киши од које се отимао урод. За душеине оморине и суморине, за тјелесне посустаје, ко те и питао!

И старија кћерка Радмила, за вријеме лјетњег ферија, ишла је са мном на работање. Ни пуних четрнаест не бјеше навршила кад је упознала те трудодане. И оно двоје, Бошко и Даница, како су подрастали, надничили су. Зарађивали за школске књиге, одјећу и обућу. Другог избора није било.

Јагоде, малине, купине, боровнице, рибизле, аронију, вишње, трешње, грожђе, брескве, кајсије, јабуке, паприке, парадајз, репу, кромпир, купус... Шта све није прошло кроз моје жуљаве дланове, на чему све моји квргави прсти нису утиснули свој невидљиви печатњак!

Подрани у брање јагода, малина, вишања...

Омркни у берби паприке, парадајза, јабука и грожђа, сакупљању кромпира и купуса, сабирању ба̀ла сламе по шировитом пољу од кога те ухвати вртоглавица...

Ко није брао малине, *мићу мој*, тај не зна шта је посао на њиви, шта је робија берачка. Првих мјесец дана, док се не свикнеш, не издресиращ зглобове, прсти се скочање, утрну, одрвене. Не можеш жлицу држати, бјежи од своје суђене рупе! Е, рупичасто чељаде, да простиш! Ко ће их све запушити?

Дугме не можеш закопчати, укосницу ставити.

Загорчале су ми те малине живот и мимо брања.

Не знам шта ти успаленици, та *јунчадија* и *бикоње*, не знам како бих их друкчије назвала, виде на мени? У мени.

Као да сам посљедње женско.

Или је то само судбина сваке *рајне удовице*?

Можда ми је у некој бори, или напред чела, *ујетокрачен жиї изнанице*?

А можда је фелер у њима? Сваку, па и најружнију, *йоложиии* у *хоризонџалу*, како се једном један, *џамо док смо били*, открио при *џанској исйовијесии*.

Шта им то, која помисао засвдрла у мозгу да сам жена за *свачију руку*?

Као да сам ручка од какве торбе!

Ја јесам плећата, повисока, упадљива црнка, вран-гавран не би се постидио боје моје косе и очију. Зјенице би и угљен разгоријеле!

Јесте, ја јесам *сџајаћа жена*, како се *џамо код нас* говорило за здраво, једро, помлађе женско створење.

Има ме и *на око*, и за око.

Али, оком се гледа, загледа и огледа и земљишна парцела. Добар посјед.

Ливада. Врт. Надолазећа олуја.

И живинче на сајму.

А ја нисам ништа тога!

Нисам ја, бре, воћка на пијачној тезги, па да га свачија шугава рука, кад јој се усхтије, дотиче и бџрка. Бирка.

Ову хоћу, ову нећу!

Ову бих сад! Ову одмах!

Дај! Трпај! Идемо!

Ни пијачари то више не дозвољавају.

Имао је, тако, један *мазџован* у Л. (боље није ни заслужио да га зовем), повелик малињак. У *моду* су тад били ушли малињаци. Људи су ништили старе сорте воћака, па и баште, и сажиди малину, као да ће *свилобубу* рађати! Дозријевао је, а *џамо би код нас* рекли *џрисџјевао*, у *фазама*, како се то назива, тај малињак. Брага сам једне године цијело љето, па и до краја септембра и половине октобра. Вријеме је било повољно за *јаџогњачице*. Мислим на јагоди-чарско воће.

Расни, родни они грмови. Повисоки. Мораш се и сагнути, и врат истегнути. Завирити испод сваког листа, слично као код брања љешњака, мораш чучати, пуцају кољена и кичма, само да која бобица негдје не остане. А свака му је, томе газди, била важна, као да је посљедња.

И као да никад више неће родити.
Тврдица од чељадета. И оно из дробине би поново употребио,
кад би како могао!
Простак и похлепник.
Брало нас је више, и жена, мушкараца и дјецe.
Али опажем ја да се он, од самог почетка, нешто врти око мене.

Као, мјери, ваљда, какав је урод.
Да ли је једнак посвуда.
Шта ће требати резати.
Шта сасјећи, па зановити.
Не разумијем се у то, и рашта ми то!
И не осврћем се на њ.
Као да га и нема.
Празно мјесто у зраку.
Пошто сам се извјештила у брању, прсти ми гвоздени, орах бих најтврђи смрскала, увијек бих испредњачила у односу на друге.
И редовно би се он у томе часу нашао поред мене.
Нисам то ни уочавала.
Једног дана примјећујем да *мућа ријечи* у устима, не зна како би, јадничак, започео, како би пришао жени. Или нешто друго хоће да ми каже?

Али, једне ће прилике *измућати*:
„Ти си вредна жена. Способна!”
Ја ћутим.
Не разговарам с празнином у зраку!
Довољно је, ваљда, што берем, за ту надницу коју ћу добити.
Након подуже ћутње, он *мућну*:
„Свако такву жену цени. И поштује. Срећан што је познаје!”
Ја шутке берем.
Штрикам прстима као какав везак! Какву чарапу, да плетем!
Немам времена за *зрачна зјакала*.
„Ти си с децом сама. Није ти лако. Требало би ти помоћи, и више од овога. А ја сам увек спреман. Од срца. И севапа.”

Разблажује он тако своју *мућалину*.
И тако сутра, прекосутра, наксутра.
Иста мустра.
Барем да смисли нешто ново.
А онда једног дана – били смо при крају јесење бербе, остало нас четворо-петоро, раштркали се по малињаку, пребиремо испод лишћа да се који плодић није укрио – кад, ето ти њега, право к мени. Спазио да нема никога у близини.
Стоји и ћути.

Ја клечке, као да сам у католичкој цркви, подвирујем у ону жбунику. Ловим бобе.

Наједном осјетим његову тешку руку на моме рамену, а иначе је био дебео као прасац, стомачина испала ко цријева о свињокољу, тренерка му се срозала до пола кукова, оголио му скоро и *царски њријесѿо*, да не кажем озадак, сипљиво дише, и сав смрди на зној, и ко зна на шта још.

Тога ни Дрина и Сава, скупа, не би сапрале!

Ја снажно одгурнем ону *цају*, и усправим се.

„Могао бих ти ваљати”, разабирем да каже усопљеним гласом.

„Имаш ти коме ваљати. Жени и дјеци.”

„Могао бих ти затребати. Времена су тешка. А иду и гора. Жени удовици, хоћу рећи избеглој особи, биће чупаво.”

Тако рече.

А мене то пецну, као шарка испод камена.

И сјетим се свога супруга.

За чију је он слободу погинуо?

Ако је баш за ничију – онда је за моју!

„Нећеш ти мени ни за шта затребати. А чупаво ти је код твоје жене!”

Он заћута, као да му је она сипња, *задуха*, рекли би *ѿамо ког нас*, удавила глас.

Стајао је неко вријеме, лијечио, ваљда, свој повријеђени мужјачки понос, не знам колико је то потрајало.

Нисам ни примјетила кад је она *ѿразнина оѿѿајкала* некуда.

У браће његових малина нисам више ишла.

Премда је позивао неколико пута.

Као да се ништа није десило.

А потом – наредне године обрех се у вишњику-трешњику неког *новокомѿонованој бизнисмена*. Кад је оно *насрнула* инфлација, погасила се многа предузећа, заправо, доспјела у вјештије руке, многи људи остали без посла – овај *фришки боѿајун* покуповао скоро *ѿабалучке* силну земљуштрику једног великог пољопривредног комбината, и засадио неке патуљасте вишње и трешње. Ред једних, ред других. Тад сам их први пут видјела. За три-четири године оне већ рађају, *зрену у фазама*, и морају се брати прије него што дозрију. Умијеће је потрефити то *међусѿање*, чула сам како причају. У супротном – сможде се и брзо угњиле. Само су малине *осјеѿљивије* на тај рок. Сабрати се, дакле, мора брзо, и отпремити купцу.

Беремо те трешњичице и неку сорту раних вишњица, наизмјенично, има нас преко стотину радника међу којима и бивших радника оног комбината, огроман је тај засадник, кажу да има седам

хиљада стабалаца – подранили док није стегла жега, још је дебела роса, сву ме смочила. На очним капцима ми *оловно висе* кошмарни снови, накупила сам се ноћне море као трава росице, и глава клеца, посрће. Све се бојим да ћу клонути усред реда, као висибоба.

Долази по убир комбијем неки човјек. Тек ћу касније невољко уочити да је млађи, омален, необријан, очију водњикавих, *малиланских*, играју му зјенице као жабље икре у каквој барици; нервозних покрета; вазда му у углу усана чачкалица или дрвце жижице, *иљошира их*, забавља се, навикнуто грицкајући властиту изнутрицу. Мора да му је *јейра на менију!* Нагледала сам се таквих *живчењака*, *шљивиних рођака*, и *шамо док сам била*.

Доносим ја једног јутра гајбу, и предајем му, он сваку записује. С гајбом зграби, као случајно обујми и моје руке, па ће рећи:

„Извини, сестро. Ти мора да си из кршних крајева. Ниси одавде, кладио би’ се. Види ти се по шакама, а богами и по...”

И одмјери ме погледом као да стојим на копитама.

А *ужајрио* очима као падавичар.

Ја се ледено смјешкам.

Тако он учини и сутрадан.

А ја сљедећи пут донесем гајбу на међу вишњика-трешњика, и ту је оставим.

Нека је магарац носи сам.

„Ти си баш одрешита жена. Увек сам такве ценио. То су жене, бре! Где живиш, сестро? Јеси ли далеко? Могао бих доћи по тебе”, довикну за мнош.

Оћутах.

Он и наредног јутра понови исто.

„Нисам далеко. Не треба ми превоз. И нисам ја теби никаква сестра”, рекох преко воље.

„Ма знам ја вас жене! Вама је свако далеко истовремено и близу. Ни саме не знате да оцените. А сестра си ми – како ниси! Моја крвна група!”

Прећутах и ово.

Наредног јутра кад смо завршавали брање из *јрве фазе*, он зађе дубље у засадник, и стаде сублизу мене. Као да ће ми казати какву тајну.

„Ма нисам ништа лоше мислио. Једно пићенце добро би дошло и теби и мени. Посао је завршен. Урод добар, па ваљало би да се мало сквасимо, да роди и наредни пут”.

„Не квасим се”, рекох одлучно.

„Ма шта си је, бре, стисла, као да у њој чуваш сеф швајцарске банке! Не тражим ја ништа што се не даје!”, баш грлено рече, да се чуло и подаље.

„Тај сеф је код твоје мамице!”, спремно узвратих.
Он испљуну ону *жвакољину*, и заусти као да ће нешто рећи.
Али се суздржа.
Зграби полупразну гајбу, и нестаде.

Тако, Вукосава! Тако!
Држи се своја закона!
Уздрхта у мени нечији глас.

(из рукописа)